

Jöjjetek

1958. június.

11. évfolyam, 6. szám.

Kálvin és Marx

★

Van-e a Nyugatnak metafizikai bázisa és van-e szükség ilyesmire?

Hogy fizikai bázisra minden emberi közönségnek szüksége van, ez olyan igazság, amit senki sem von kétségbe. Az élet fenntartásához szükséges anyagi eszközök nélkül sem az egyén, sem a közösség nem állhat fenn. Midőn Marx az anyagi eszközök, a gazdasági javak életfontosságú jelenségét hangsúlyozza, olyan igazságot mond ki, amit megcáfolni nem lehet. Kenyér nélkül nem élhet meg az ember, a kenyérgépezést azért nem szabad lekicsinyelni. Ezt az igazságot csak egy élet-től idegen idealizmus rajongása tudja szem elől tévesztelni. Ehség és más súlyos anyagi nélkülözések idején bizonyára senkinek sem jut eszébe kétségbevonni a kenyérgépezés fontosságát! Ezért midőn Marx az anyagelvűség filozófiáját hirdeti, olyan fundamentumra utal, amelyet a józan emberi értelem könnyen elfogad. Ez a marxizmus világszerte ható jelentőségének forrása. Marx materializmusa egy reális és tagadhatatlan léttani (bölcseleti nyelven szólva metafizikai) alaptól indul ki, a józan emberi értelemre appellál, ebben rejlik a hatásának titka. A fizikai bázis a marxizmusban egyúttal metafizikai bázis, az anyag itt az egyedüli létalap. Ha Kelet hívei a marxizmus alapján vívják harcukat az emberi lelkek megnyeréséért, nem ábrándképekből indulnak ki és nem pusztán képzelte javakért harcolnak. Gondolkodásuk középpontjában az anyag, a kenyér áll, egy olyan tényező, amelyet minden reálisan gondolkodó embernek komolyan kell vennie. A kérdés pusztán az, teljes igazságot tartalmaz-e a marxizmus, vagy csak féligazságot. Az emberi élet problémája pusztán kenyérgépezés- és visszavezethető-e minden a kenyérgépezésre, vagy vannak az emberi léleknek olyan problémái is, amelyeket egyedül a rideg anyagelvűség alapján megválaszolni nem lehet?

A mai emberiség életére döntő módon rányomja bélyegét a Kelet és a Nyugat között folyó küzdelem. Ebben a küzdelemben Kelet a marxista anyagelvűsége támaszkodik, metafizikai bázisa a marxista materializmusban van adva. De mire támaszkodik Nyugat? Van-e a Nyugatnak metafizikai bázisa és van-e szükség ilyesmire? E kérdést csak az tekintheti feleslegesnek, aki nem gondolja meg, hogy nem elegendő a marxizmus materialista metafizikájának egyszerű elutasítása. A marxista materializmus metafizikája csak akkor küzdhető eredményesen le, ha az általa ajánlott fundamentum helyére Nyugat más és pedig jobb fundamentumot ajánl. Ezért újból és újból fel kell tennünk a kérdést, van-e a Nyugatnak metafizikai bázisa, amire

támaszkodni tud az emberi lelkek megnyeréséért vívott harcban? Van-e a Nyugatnak olyan metafizikai forrása, amelyből erőt meríthet, midőn összeütközik a materializmus képviselőivel? De még tovább is mehetünk kérdéseinkkel ebben az irányban, midőn megkérdezzük, van-e egyáltalában valami még, amit a Nyugat komolyan vesz, amiben a nyugati ember ténylegesen hisz, kivéve az anyagi jólétet, a magas anyagi életszínvonalat, az anyagelvűség nyugati formájának jelszavát. E kérdés fényében az eredeti kérdés súlypontja eltolódik. Többé már nem pusztán a Kelet és a Nyugat közti harcról van szó, hanem arról a metafizikai (a marxizmus nyelvén szólva ideológiai) küzdelemtől, amely az anyagelvűség hívei és annak ellenfelei között folyik mind Keleten, mind a nyugati világban.

A kérdésnek ily általánosságban való tárgyalása túl messze vezetne. Ezért kérdésünket itt megint csak a Nyugat és a Kelet között folyó metafizikai (ideológiai) harcra korlátozzuk. Ebben a harcban, amint láttuk, a Kelet metafizikai bázisa világos és közzismert, e bázis a marxista materializmus. Sokkal problematikusabb a másik oldal helyzete, annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy miben rejlik a nyugati világ fennállásának metafizikai alapja. Mire támaszkodik Nyugat a Kelet ellen folytatott szellemi harcában? E harcot pusztán fegyverekkel megnyerni nem lehet. (Például Csang Kai-Sek Kínája, amely megfelelő metafizikai és morális alap híján elvesztette a kommunista Kínával szemben a harcot, bár elég fegyvert kapott Amerikától.) Ha a Nyugat meg akar állni e küzdelemben, rá kell eszmélnie arra a fundamentumra, amelyen lábát megvetheti, tudatosítania kell azt az erőt, amit a világnak nyújtani tud és ami a világ számára kenyér és talán még több is, mint pusztán kenyér. A nyugati világ filozófusai az 1950-ben Brémában tartott filozófiai kongresszuson nem tudtak e kérdésre egységes választ adni, sőt talán nem is kerestek, annyira vakok voltak e probléma jelentőségével szemben.

A választ sokkal inkább leolvashatjuk abból a magatartásból, amellyel az ateista materializmusra támaszkodó Kelet diktatórikus rendszere a vallással és az egyházzal szemben viseltetik. E totalitárius rendszer diktatúrája mindent a maga hatalma alá vet, nem tűr meg semmi független, semmi szabad tényezőt. S mikor látszólag elérte célját és minden ellenállást letört, hirtelen szembetalálja magával az erőtlenekeket, az imádkozókat, a hívők frontját,

Krisztus egyházát, Krisztus királyságát. Midőn a marxista kommunizmus az egyház ellen küzd, reálisabb érzékről tesz tanúságot, mint Nyugat filozófusai a brémai filozófiai kongresszuson. Az egyház elleni harc az egyház komolyan vételét, annak elismerését jelenti, hogy az egyházban megnyilvánuló erővel számolni kell — ha negatív irányban is. Ezért e harc megtaníthat bennünket arra is, hogy Nyugat metafizikai alapja csak Krisztus igazságában és Krisztus egyházában található. Nyugat még áll, mert — különösen az angolszász népekben — még eleven a keresztyénség és épp a keresztyénségnek Kálvin által inspirált formája, amely a híveket politikai felelősségérzetre, politikai hatékonyságra és rugalmasságra neveli. E keresztyénség komolyan veszi a kenyér igazságát, de tudja azt is, hogy a kenyér nem minden, mert a kenyér mögött ott rejlik a Lélek, Krisztus isteni élete, az emberi lélek tápláléka. Nyugat jövője attól függ, képes-e mind erősebben rátámaszkodni erre a pozitív fundamentumra és erre támaszkodva képes-e leküzdölni a szkepticizmust, anarchizmust és nihilizmust, amelyek Nyugat életét morálisan veszélyeztetik. A Nyugat csak mint keresztyén Nyugat tud megmaradni a kenyér és a Lélek egységes és teljes igazsága alapján, amelynek gazdagsága felülmúlja a marxizmus egyoldalú, pusztán kenyérgazságságát.

★

Hogy a Kelet és a Nyugat között folyó szellemi harcot a fenti sorok Marx és Kálvin nevével hozzák kapcsolatba, az egyesek szemében különösnek tetszhetik, különösen, ami Kálvin kiemelését illeti a nyugati világ szempontjából. Meg kell azonban gondolni a következőket. A római katolikus egyház elutasítja ugyan a marxizmust, de merev dogmatikus rendszerével kevésbé tud ellenállni a marxizmus ténylegesítésének, amint azt a katolikus országok (Olaszország, Franciaország stb.) nagy létszámú kommunista pártjai mutatják. Az angolszász államokban élő és főleg Kálvin hatása alatt működő keresztyén szellem a kommunizmussal szemben elasztikusabbnak és épp ezért erősebbnek mutatkozik. Kálvin jelentősége a tárgyalt probléma szempontjából a lutheri keresztyénséggel szemben is nyilvánvaló. A lutheri keresztyénség a két országról szóló tanával tűnik ki, melyben e világ kormányzása a politikai felsőbbség kezébe adatik, az egyház pedig az ember lelki életének ápolására korlátozódik. E tan egyoldalú érvényesülése oda vezetett, hogy az egyház sok tekintetben bénán állott a politikai élet elfajulásával szemben. Az utóbbi veszély jóval kisebb a kálvinizmusban, amely természetesen szintén komolyan veszi a két ország (Isten országa és a világ hatalma) közti, a szentírásból származó megkülönböztetést, de egyidejűleg követeli Isten szuverénitását teljes érvényesítését, amely alól a politika sem vonhatja ki teljesen magát. Isten országa mint „erkölcsi szabály és hatalom” ezért nem tűnt teljesen el ott, ahol Kálvin szelleme érvényesült.

Kibédi Varga Sándor.

Belgium keresztyénsége

A Belga Királyságot 1830-ban alapították, amikor ez a terület felkelés útján különvált az Északi Németalföldtől (Hollandia), amellyel a francia uralom megszűnte után államközösséget alkotott. Bár csak 15 évig éltek közös államéletet, mégis sokkal régebben, már a 15. században politikai egységet képeztek, a burgundi hercegek uralma alatt. V. Károly császár, aki 1500-ban Gentben született, ezen országok örökébe lépve folytatta ezt a centralizáló politikát, épügy mint lemondása után fia, II. Fülöp.

Ezekben az országokban a késői középkorban magas és öntudatos kultúra fejlődött ki. Lakóik büszkéek voltak szabadságjogaikra és kiváltságaikra, úgyhogy a kívülről rájuk kényszerített központosítás ellen nagy ellenállást fejtettek ki.

Mindehhez járultak még a vallási ellentétek is.

Luther tanai Németalföldön¹⁾ hamar visszhangra találtak. A császár azonban, aki a Német Birodalomban is küzdött a reformáció ellen, e területeken is erre törekedett; a reformáció első mártírjait 1521-ben a brüsszeli „Grote Markt”-on vitték máglyára. A protestánsok azonban a szigorú tiltalmak ellenére is titokban napról-napra tovább terjedt. Antwerpen volt a bibliakiadók központja. Midőn pedig Kálvin tanítványai Észak-Franciaországból Németalföld déli részébe is behatoltak, a protestánsok fejlődése itt különösen gyors iramban, szervezeten és nagy politikai átütőerővel indult meg.

Igy néhány évtized leforgása alatt egész Németalföldön mindenütt keletkeztek protestáns fészkek, számos város és tartomány pedig a vallási türelmesség mellett döntött. Mivel azonban Károly, majd később Fülöp a magas római katolikus klérus befolyása alatt ebbe semmiképpen nem akart beletörődni, a politikai és vallási viszály nyílt felkelés kirobbanásához, majd több tartomány elszakadásához vezetett; ez volt a politikai és vallási despotizmus ellen megindult Nyolcvanéves Háború (1568—1648).

Eleinte a Déli Tartományok (a mai Belgium) is ellenállást tanúsítottak. A protestánsok több évtizeden át különböző belga városokban szabadon fejlődhetett és vezető szerephez jutott. Már úgy látszott, mintha a kiengesztelődés lehetővé válnék, amelyért különösen Vilmos, Oranje nemes hercege szállt síkra, akit később az Északi Németalföldön a „Haza Atyja” jelzővel illették. Csakhamar azonban fegyveres erővel semmisítették meg ezeket a határozatokat. Így csak az Északi Tartományoknak sikerült protestáns jellegű, független államiségüket kivívni.

A déli részek Spanyolország és a római katolikus egyház tartozékai maradtak. A 18. században ez a terület a francia uralom korábbi Ausztria fennhatósága alá került. Az úgynevezett ellenreformációnak sikerült a protestánsok csaknem minden nyomát kitörölni. A 18. században a protestánsok tízezrei kényszerültek északra, az ország biztonságosabb részébe menekülni.

Ezt a történelmi visszaillesztést azért kellett előrebocsátanunk, hogy szemléltessük az egymással oly közeli rokonságban álló Hollandia és Belgium között vallási megosztás és kultúra terén mutatkozó nagy különbségek okait. Gyakran mondják, hogy az északi részek azért lettek protestánsok, mert a lakosság természetének ez a vallás felel meg inkább,

míg a déliek jellege jellegzetesen római katolikus. Ez a magyarázat azonban nem felel meg a történelmi valóságnak. A protestánsok eredetileg épen délen terjedt el leginkább. A spanyol hódítóknak és az ellenreformációnak minden erejét latba kellett vetniük, hogy ezt letörjék. Az Északi Németalföldön a szabadságharc elején a hithű protestánsok a lakosságának csak kb. 10%-át tették ki. Számuk a Délről történt bevándorlás révén és a protestáns kormányzat által nyújtott kedvezőbb lehetőségek folytán azonban a 17. század folyamán még növekedett; a r.k. egyház azonban még akkor is a lakosságának legalább egyharmadát vallhatta a magáénak.

Milyen viszont ma az egyház helyzete Belgiumban? Mint látjuk, a protestánsok szerepe a 16. század végén lezárult. Csupán néhány egyházközösség tarthatta fenn magát titokban, s csak később, II. József császársága, majd a francia uralom idején, végül pedig Észak és Dél egyesülése folytán következtek be kedvezőbb viszonyok. Ekkor alakulhatott meg a Protestáns Evangéliumi Egyházak Szövetsége (Bond van Prot. Evang. Kerken), amelyet az állam (máig is) elismer és anyagilag támogat. A 19. és 20. század folyamán az Egyházak Szövetsége mellett még néhány más protestáns egyház is alakult, részben evangélikus útján, részben pedig a külföldről Belgiumba behozott különböző egyházi mozgalmak révén. A legnagyobb protestáns egyház ma a Belga Keresztyén Mésziaszi egyház (Belgische Christelijke Zendingkerk), amely nem kap állami támogatást. A két említett egyház a metodistákkal, reformátusokkal és néhány más egyházzal együtt alkotja Belgiumban a Protestáns Evangéliumi Egyházak Föderációját (Federatie van Prot. Evang. Kerken), e testületnek azonban sajnos még csak korlátozott jelentősége van. Jelenleg egy egységes evangéliumi egyház megteremtésén fáradoznak; ennek megvalósítását inkább az igazgatással kapcsolatos kérdések, mint a dogmatikai különbségek akadályozzák. A nagyobb egyházközösségektől teljesen függetlenül egyes szekták is működnek és nagy aktivitást fejtenek ki. Főleg az u.n. Pünkösdi Gyülekezeteknek sok a hívők.

A protestánsok száma mintegy 100.000-re tehető, ami az összlakosságnak alig 1%-át teszi ki. A legtöbb egyházközösség a Henegouwen, Brabant és Liège iparvidékein található, ahol a római katolikus egyház sokat veszített befolyásából.

Néhány év óta Brüsszelben kétnyelvű protestáns fakultás áll fenn, amely a legnagyobb protestáns egyházaknak megadja a lehetőséget arra, hogy lelkipásztorikat maguk képezzék ki. A tanárok egyike magyar: Dr. Szekeres Attila.

A protestánsok számarányukhoz viszonyítva jól tartják magukat. Legnagyobb hibájuk a széttagoltság. Kiadványok terjesztésével és utcai igehirdetéssel evangélikus munkát fejtenek ki; kis arányokban saját folyóiratokkal, rádió- és televíziós adásokkal, saját ifjúsági mozgalommal rendelkeznek. Említésre méltó a Belga Kongóval határos Ruanda-Urundi belga mandátum területére sugárzott adások (a Kongónak szánt protestáns adásokat főleg nem belga társaságok sugározzák). Befolyásuk kulturális és politikai téren azonban igen csekély.

Aki a belgiumi keresztyénségről akar írni, annak figyelmét tehát a római katolikus egyházra kell fordítania. Németalföld déli részében a katolikus egyház már a középkorban nagy virágzásnak indult és a hitélet legkülönbözőbb megnyilvánulásait hozta magával:

találkozunk bensőséges miszticizmussal, mellette szektárius ördögűzéssel. Különleges devociók és különféle rendek alakultak ki, valamint olyan festőművészet, amely témáit és sugallatát a katolikus vallástól kapta, és amelynek alkotásai még máig is csodálattal töltenek el bennünket.

A római katolikus egyház — miután az ellenreformáció a népet újra visszatérítette Rómához — most évszázadokon át kezében tarthatta híveit és a közéletet. A belgák nagyrésze „keresztyén”-nek egyszerűen a római katolikusokat tekint, „Egyház” alatt pedig mindig a római katolikus egyházat érti. A lakosságnak 95%-át még ma is római katolikus szerzetesek szerint keresztelik meg. A vallással szembeni közömbösség azonban — főleg a sűrűn lakott iparvidékeken és a zsúfolt nagyvárosokban — rendkívül elterjedt; itt a hívőknek már talán 60—70%-a csak a keresztség, az első áldozás, a házasság és temetés alkalmával keresi fel a templomot. A katolikusoknak külön pártjuk van — a katolikus Néppárt, amelyet a püspökségek feltétel nélkül támogatnak. 1954-ben a képviselőházi választások alkalmával a szavazatok 41,15%-át kapta ezek a következőképpen oszlottak meg: Flandriában 52%, Brüsszelben 30%, a vallonok lakta területen 31%. Legerősebb ellenfele, a Szocialista Párt fenti sorrendben a szavazatok 37,34 — 30 — 42 — 49 százalékát nyerte el. Ha tekintetbe vesszük, hogy a katolikusok és szocialisták Belgiumban mily heves harcban állnak egymással, úgy ebből megállapíthatjuk, hogy az élet sok kérdésében a római katolikusoknak bizony elég nagy része már nem ragaszkodik az Egyház vezető szerepéhez.

Ezt a 19. században megindult fejlődés hozta magával. Elsősorban azért, mert akkoriban az értelmiség nagyrésze a liberalizmus és racionalizmus eszméinek hódolt. Érdekes az, hogy a szabadkőművészetnek még ma is nagy a befolyása; taglétszáma ugyan kicsiny, soraikban az elmúlt másfél évszázadban azonban számos élenjáró belgát találunk. Másodsorban a munkásságot a 19. és 20. században a radikális szocialisták, ugyanakkor kommunista csoportok is, nyerték meg maguknak. A déli részek iparvidékein nyomorúságos állapotok uralkodtak; a vallonok pedig már eleve is meglehetősen forradalmár természetűek, s így sokan a szocializmus evangéliuma mellett döntöttek.

A római katolikus egyház főleg Flandria, de Kempen és Limburg tartományokban is, tehát Észak-Belgiumban tudta régi pozícióját megtartani. A lakosság természete itt egészen más, mint a vallonok által lakott területen s az egyház itt szívesen úgy tünteti fel a dolgot, mintha a flamand szellemiség lényegileg katolikus volna. Az Yser-menti emlékművön a következő mondás olvasható: „Mindent Flandriáért, Flandriát Krisztusért!” Ott hallottam azt is, hogy a belga misszionáriusok és szerzetesek nagyrésze az ország flamandlakta részéből származik.

Míg a múlt század második felében a folyamatos szekularizáció a római katolicizmust defenzívába kényszerítette, addig, az most újból offenzívába ment át. A római katolicizmusnak Hollandiában a protestánsok a nagy ellenfele, amelytől bizonyos puritán vonásokat is átvett; Belgiumban viszont az antiklerikalizmussal és vallástalansággal gyűlik meg a baja és belső harcot kell folytatnia a közömbösség és vallástalanság ellen. Ha itt a gyepőt szorosabbra fogják, úgy igen sokan inkább otthagynák egyházukat. A papoknak tehát — különösen a vallásgyakorlatok terén — engedékenyebbnek kell lennie. Ehhez e belgák jellegzetes kedélyes nemtörődömsége is hozzájárul. A protestánsok viszont felvetik a kérdést, hogy a katolikus egyház nem túlságosan engedékeny-e a vallásosság népies megnyilvánulásaiival szemben, a szentek és csodák tisztelete terén.

(folytatás a 6. oldalon)

¹⁾ A cikk szerzője Németalföld alatt Hollandiát és Belgiumot közösen érti.

Cs. Szabó László versei

Magyar város

Rác temető svéb feszület zsidó vásár
négyyszer hamvadt három árvíz hordta el
templomában lovak álltak példázhatta
ebből papja hogyan pusztult Izrael.

Hadak útján vízeibe vért kavartak
s nem ittak a kútjából az istenek
avar kengyel mongol szabíya török zászló
hantjuk helyén új Ázsiát teremnek.

KÖNYVEK

Vas István, *Hét tenger éneke* (Budapest, Európa Könyvkiadó, 1957. 448 o. 23.50 frt.)

Weöres Sándor, *A lélek idézése* (U.o. 1958. 904 o., 49 frt.)

Gazdag és nagy multra tekinthet vissza a magyar műfordítás hagyománya; Vörösmarty és Arany óta alig volt valamire való magyar költő, aki ne fordított volna a külföld legjobbjaiból. Tóth Árpád, Kosztolányi és Szabó Lőrinc óta pedig a műfordítás sok esetben a költő oeuvre-jének olyan jelentős része, hogy már-már az eredeti mű egyenrangú partnerévé válik.

Műfordítói irodalmunk rövid időn belül két igen értékes kötettel gazdagodott: Vas István és Weöres Sándor válogatott műfordításaival. Mindkét könyv rendkívül széles skálájú: válogatásuk majdnem az egész világ líráját felöleli. Helyet kapnak a kínaiak, az arabok, a szomszéd népek egyes költői, nemcsak a nyugateurópai líra. Így is van ez helyén, hagyományos kulturális orientációnk régebben kizárólag a Nyugatra irányult, túlságosan egyoldalú volt, az új kép jobban megfelel a valósnak.

Az, hogy melyik költőnek mi tetszik, melyik mit válogat, nemcsak a korra, politikai nyomásra vagy esztétikai divatra, hanem a válogató, a fordító személyére is jellemző. Vas közelebb áll a klasszikus hagyományokhoz: régi ismerősökre, új rokonokra találunk könyvében. Weöres különös, ismeretlen utakon jár, a magyar költői világot kínai, hindu, kelta, izlandi bölcseséggel, képekkel gazdagítja. A fordítás illymódon a saját lelki világot is tükrözi, melléklet és különösen Weöresnél, egyben előtanulmány, ujjgyakorlat a saját költészetéhez.

Van még egy különbség kettejük között. Vas István, a műfordító, olyan kíváló, hogy talán már meg is haladja Vas István, a költő jelentőségét. Weöres Sándorról ezt nem mondhatnók. „A Hallgatás Tornya” megjelenésekor írtam, hogy aligha jelent meg ilyen egységesen gazdag verseskötet magyar nyelven. A „Lélek idézése”-ről nem merném ugyanezt állítani, minden ragyogó szépsége ellenére egyenletlenebb.

Különbségek születte előny, — Vas István és Weöres Sándor könyvei kiegészítik egymást, látóhatáruk megnövekedik, hatalmas körképet kapunk a nagyvilág költészetéről. Lehetetlen felsorolni azt, hogy mit ad a két könyv, beszéljünk inkább arról, hogy mi hiányzik belőlük. Kevés helyt kapnak a francia romantikusok és szimbolisták, Hugo, Baudelaire, Verlaine egy verssel sem szerepelnek. Hiányzik a klasszikus ókor, különösen a görögök költésze is, valamint a keresztény középkor hatalmas ívelésű latin lírája. A

A szép város

Szamos a Szajna oldalága
ha térképeznek angyalok
s ahol Mátyás járt iskolába
amott ered a Rue Jacob.

Fokossal áll a hajdú hadnagy
a kőmáli káptalanban
s az Új Hídon medvét mutatnak
ahogy metszette Merian.

Törvényszégtől kurta óra
a házsongárdi sírokig
Descartes a konviktus lakója
s Apáczai is ott lakik.

Gall és magyar közt szent a béke
vegyes tanácsa bölcs nagyon
nem kell rendőr a főterére
példás az eszmeforgalom

mert rendet tart a tiszta ész itt
akár szolgál jó herceget
akár kanócnál ülve készít
édes nénémnek levelet.

Kétajkú városom szivében
úgy éltem én mint vig sólyom
s hogy tőle nyertem szép beszédem
mondjátok el a síromon.

hiányt részben azzal magyarázhatjuk, hogy neves műfordító elődök már jártak ezeken a földeken és minden szépet learattak. (világos ez pl. Baudelaire esetében), de csak részben. Sajnáljuk, hogy nem kapott nagyobb, szerepéhez méltó helyet az igazi keresztény költészet, mely gazdag s mellyel a kétezeréves Európa mai leszármazottai rendszerint mostohán bánnak. Nevetséges volna követelődzni, hibául róni fel Vas Istvánnak vagy Weöres Sándornak, hogy nem ihlette meg őket a nemzetek keresztény lírája, de meg kell kertilés nélkül állapítanunk a tényre, hogy van valami pogány vonás irodalmunkban s hogy még legnemesebb lelkű képviselői is rendszerint csak egy nem-keresztény humanizmusig (Vas István) vagy szintetikus világvallásérzülethez (Weöres Sándor) jutnak el. Horváth Béla, a katolikus költő műfordításgyűjteménye, melynek kiadását a Magyar Írók Szövetsége Külföldön tervezi, remélhetőleg kárpótolni fog: a kép csak akkor lesz — talán — teljes.

François Villon balladái Faludy György átköltésében, 20. kiadás (Big Ben Publishing Company, London, 1958.)

Nem lenne helyénvaló részletesen ismertetni egy olyan könyvet, mely immár huszadik kiadásban kerül elénk, hisz ez elegendő bizonyíték arra, hogy eljutott a nagyközönséghez, aki ismeri és szereti. Nem lehet célunk az sem, hogy újból vitába szálljunk Faludy fordítói elveivel; módszere kétségkívül vitatható, az irodalomtörténésznek sohasem fog tetszeni az az erősen anakronisztikus, már-már pesti hulligán-Villon, de mit szóljon, miért vitatkozzék a derűs olvasó, akit nem a XV. század, hanem csak a versek hangulata érdekel, mikor Faludy maga írja az utószóban lefegyverző nyíltsággal: „Semmilyen anakronizmustól, semmilyen szabadságtól nem ijedtem meg és amennyire lehetséges, még a Villon-verseknél is jobb verseket igyekeztem adni?”

Célunk csak az lehet, hogy felhívjuk a figyelmet erre az új, egyszerű, de izléses és korabeli fametszetekkel díszített kiadásra. Sok olvasó-

Lázrózsák

A láz lemart egy éjjel negyven évet,
gyermekké visszaváltam
s beszóltott bolyongó fényjelekkel
elvesztett régi váram.

Amíg velémig csillagzott a sebhely
festett a képzelet
mint holt nagyúrnak túlvilági útra
múltamból képeket,

a hosszúhajú Görögtemplom utcát
ahonnan nincs kiút
/óhítú papja Gyertyaszentelőre
ott fog egy kisfiút/,

székelyt a bakon, románt süvegével,
fejszével a cigányt
s a lovas szoknyák tatár vonulását
Kalotaszeg iránt.

Szapulva teknőjére dől a gőzben
gyöngyfalvi szép leány,
bojtot viselt a káplár vőlegénye
vasárnap délután

s a bicska hosszú volt a pántlikákért
minden vasárnap éjjel,
lépésben jött Hóstát felől a mentő
egy haldokló legénnyel.

A Farkas utcán Káldy hógolyókkal
Károlyt megdobálja,
pár jó hegyes követ kevert a dogma
e hitvalló csatába.

Akonca Lepage Gibbon és Biasini
Donogán Trandafir,
egy kéz a falra örmény tussecettel
nagy cégtáblákat ír

s lefesti még a Szamos-közi öntést
— bivalyok úsztak ott —
s a karácsonyfát, mely az angyal vállán
bevert egy ablakot

vagy nagyapa s a három fia lopta
haza, míg térdepelt
a kisgyerek? Hallgat minden titokról
a házsongárdi kert.

Csak állt az éj, csak járt a kín a csontban
s agyamban tiz poröly
de szépet láttam múltó keresztjámon
ó krisztusi gyönyör!

nak, aki már szívébe zárta régen a Faludy-Villont és kívülről tud jónéhány balladát, örömet fog szerezni ez a könyv, a történelmileg igényesebb olvasónak pedig, aki nemcsak a XX. század szemüvegén és a fametszeteken át kívánja látni a „hervadó középkort”, szintén hasznára lesz: felkelti érdeklődését az igazi Villon iránt és arra készíti, hogy Faludy után kézbe vegye Szabó Lőrinc, Mészöly Dezső vagy Vas István talán kevésbé füllemászó, de hűbb fordításait (melyek egyébként tavaly jelentek meg Budapesten az Európa és a Magvető Kiadóknál).

Boris Pasternak, *Récit* (Lyon, Emmanuel Vitte, 1958).

Keveset tudunk Boris Pasternakról, tudjuk, hogy talán a legnagyobb élő orosz költő és azt is, hogy hallgat, vagy hallgatnia kell. Helyzete mindenesetre egyedüli, egyedülálló a szó szoros és átvitt értelmében egyaránt, sohasem volt pártos költő és sikerült mégis átvészelnie minden vihart, elkerülnie jó egynéhány íróársának tragikus sorsát.

(folytatás a 6. oldalon)

Bereczky Albert püspöki jelentése

Elhangzott 1957. november 14-én a dunamelléki református egyházkerület rendes évi közgyűlésén. 1)

Bereczky Albert 1957. novemberében két esztendő egyházi életének eseményeiről terjesztette be püspöki jelentését egyházkerülete közgyűlésének, mivel az 1956. évi a forradalmi események miatt elmaradt, ő maga pedig majdnem egy esztendőn át súlyos betegen feküdt.

Bereczky 9. püspöki jelentése nem más mint az egész, a második világháború óta eltelt időszak egyházi életének felmérése, a keskeny út teológiájának summás megfogalmazása, de inkább, — nem kimondottan, hanem érezhetően, — egy megrendült ember önkritikája, öni-gazolása, maga-mentsége.

Jelentésének bevezető részében a második világháború végén bekövetkezett összeomlás után hirdetett próféciája, s az első püspöki jelentésében leszögezett szempontok alapján összegezte a magyarországi református egyház feladatait, kiemelve az elmúlt 10 év folyamán megtett új jellemzőit. Egyházpolitikájának jól ismert főtétele jelenik meg újra: az egyház az állammal való teljes együttműködésben és a kommunista célokkal való azonosulásban a keskeny utat választotta, melyet Úra akarata szerint követnie kell.

Tízéves püspökségének mozgató motívuma Bereczky szerint ez volt: keresni az Isten akarátát és engedelmessé válni Neki. Utólag azonban meg kell állapítani — s ez a következő lépés — hogy tevékenységet nem az Isten akarátának keresése határozta meg, hanem a mindent kormányzó szempont népének szeretete volt, s ezt ítélte meg az Úr a bekövetkezett eseményekben. Mert a nép mély és tiszta szeretete részben Istentől való, de részben nagy kísértések forrása lehet. A hazánkban végbenemő változások Isten akarata szerint valók, folytatja Bereczky. „A régi Magyarországnak Isten ítéletéből kellett eltűnnie, s az Ő kegyelme adott nekünk új szabadságot az életre. E változások elkerülhetetlenül sok szenvedést hoznak magukkal — ártatlan emberek szenvedését is. Mi az egyház feladata ebben a helyzetben? Először: tevékenységével semmiképpen sem erősíteni, hanem inkább csökkenteni — amennyire lehetséges — a folyamattal együttjáró elkerülhetetlen szenvedéseket. Másrészt sokkal fontosabb feladata az, hogy — a forradalmi változások idején — biztosítsa a gyülekezetek életének békéjét, az evangélium világos, erős adó üzenetének hirdetését...” — Az egyház eltért ettől az alapvető magatartástól, s ez vezetett 1956 őszének eseményeihez.

Jelentésének további önvizsgáló részében a hamis bizonyágérzetről, mint az egyházi élet létkörét jellemző vonásról, valamint a teljesebb igazság helyett annak egyes részeit kiemelő látásmódról beszélt. Ez utóbbi voltaképpen azt jelentette, hogy az igazság egyformán fontos elemei közül egyesek, s talán a jelentősebbek, háttérbe szorultak. Példa erre az egyház munkájában az ideigvalónak túlzott előtérbe kerülése az örökkévaló, változatlan elemekkel szemben; a közösség túlzott hangsúlyozása az egyéni lélek tapasztalatainak és követelményeinek rovására; s — különösen az igehirdetésben — a bűn valóságának és a gonosz hatalmának elhalványulása.

Ez önvizsgálat után Bereczky az egyház látható, külső életének az utolsó évtizedben mutatkozó eredményeiről beszélt. Megemlítette az államsegély további megmaradását, mint az egyház anyagi életének biztosítékát; a hívek hitből fakadó áldozatkészségének lemerhető, komoly növekedését; a püspöki vizitációin megmutatkozó szeretetet és formákon áttörő

melegséget; s végül, az istentisztelet szerves központját képező igehirdetés felé forduló, növekvő figyelmet.

Hangja azonban már nem olyan biztos, mint az előző teológiai önvizsgálati részben; gondolatmenete sem gördül olyan világosan. Mintha maga is érezte volna, hogy az egyháztagok megnövekedett áldozatkészsége nem a keskeny út teológiájának, hanem a háború után tapasztalt hitbéli megújulásnak a gyümölcse; mintha érezte volna, hogy a vizitációk nagy vendéglátásai mögött nem a kijáró ragaszkodás, hanem a hatalom képviselője előtti hajbókolás húzódtott meg, — s ha volt is még sokakban őszinte ragaszkodás, az Bereczky Albertnek, az evangélikációk és a misszió komoly munkásának szólt, s nem Bereczky Albertnek, a békeharcos püspöknek. — Azt pedig, hogy mi állt az igehirdetésre fordított nagy figyelem mögött, ő maga mondja ki; megkeresni az Igét, mely a szocialista társadalomban, a Magyar Népköztársaságban élő emberhez szól, vagyis az igehirdetőkkel egy a „hic et nunc” alapján kialakított teológiai rendszert hirdettetni.

Végül, jelentésének harmadik részében, a dunamelléki egyházkerület püspöke foglalkozott 1956 őszének eseményeivel is. Megállapította, hogy a politikai és egyházi események teljesen összefüggöttek. Érdekes módon állandóan küzdelemről, erő harcáról, történet dolgokról beszélt, a forradalom, vagy — az elnyomók által használt — ellenforradalom szavakat sohasem használta, — úgy látszik, mindkettőnek a csengésétől félt. A forradalom okai közül a keserűséget és elégedetlenséget említette, melyeket az „adminisztratív eszközök alkalmazása, a személyi kultusz és a komoly, becsületes viták visszafojtása szült” — másodikkal pedig a nyugati hatalmak beavatkozását, a nemzetközi feszültséget kirobbantani akaró démoni erőket jelölte meg. Az egyház, különösen a magyar református egyház, nem állta meg ezt az erőpróbát s emberi törekvések játékszere lett. — Az ebben az időben lejátszódó egyházi események közül csak egyvel foglalkozik: azzal a határozattal, mely őt lemondásra szólította fel s Ravasz Lászlót az Egyetemes Zsinat törvényes fejének deklarálta. Ezzel kapcsolatosan részletesen idézi Ravasz utolsó püspöki jelentését, a kettőjük közötti levelezést, azzal érvelve, hogy ez nem az ő személysége ügye, hanem az egyházi élet utolsó tíz esztendejében történtek — helyesebben az irányítás — törvényességének kérdése. Bereczky érvelése teljesen formális, a betűk mögött álló valóságot, 1948-nak, a fordulat, a kommunista hatalomátvétel évének létkörét teljesen figyelmen kívül hagyja. Mindennél többet mond azonban azzal, midőn elismeri, hogy ezt a rádió és a sajtó keresztül közölt nyilatkozatot, az egyházvezetés törvényességének kérdéséről, hónapokon át tárgyalták esperesi értekezleteken, egyházmegyei gyűléseken, valamint egyéb egyházi alkalmakon, — mi másnak a jele ez, ha nem az egyházi közvélemény bizalmatlanságának?

Jelentése befejező részében Bereczky benyújtotta az egyházkerületi közgyűlésnek lemondását. Ennek indoklásában elsősorban egész-

segi állapotára, a nagy megerőltetést kívánó feladathoz elégtelen erejére hivatkozott, de utal egy olyan momentumra is, mellyel megcáfolja előző, a törvényességgel kapcsolatos érvelésének igazát, s teljességgel rávilágít az egyházi közvélemény valódi beállítottságára: „A főmotívum majdnem minden kérdésben (t. i. a püspöki székében visszamaradást óhajtokban,) az a megfontolás, hogy az egyház és az állam viszony a megromlott, ez a tény rossz mind az egyház, mind a népszámára, s hogy én látszom az egyedüli személynek, aki el tudja végezni az egyház és állam közötti egészséges jóviszony helyreállításának feladatát.” — Természetesen Bereczky Albert nem fogadja el ezt a megokolást, s motívumkeresésében erre a keskeny út teológiájával egyező, de egyháza múltját és népét megtagadó, s ebben az összefüggésben istenkáromló megállapításra jut: „... az egyház jelenlegi válsága, melybe az állam és egyház viszonyának megromlása beletartozik, nem az alapvető kérdés számunkra, hanem csak következménye egy sokkal fontosabb, elsődleges viszony, az Egyház és az Ő Úra viszonya megromlásának.”

A dunamelléki egyházkerület közgyűlése mérlegelve a helyzetet, az esperesek és egyházmegyei gondnokok értekezletének javaslatára nem fogadta el Bereczky Albert lemondását, aki így továbbra is a dunamelléki egyházkerület püspöke s a magyarországi református egyház Egyetemes Zsinatának és Konventjének lelkes elnöke.

Bereczky teológiájának értékelésére e cikk keretei szűkek lennének, e feladatnak külön tanulmányt kellene szentelni. E jelentéssel kapcsolatban azonban két dolgot határozottan le kell szögezni, mintegy lezárva ez ismertetést. Egyrészt meg kell állapítanunk, hogy Bereczky hangjában most is megtartotta azt a mértéket, mely régebben jellemezte, s nem ragadta el a Péter János-féle sértődöttség és bosszúvágyok heve, beszédének tónusa nem csúszott le a közönségeségnek arra a színvonalára, mint volt püspöktársaság. — Másrészt feltűnik jelentésének kettőssége, egymásnak ellentmondó két árnyalata: olyan benyomást tesz az olvasóra, mint egy, ha nem is súlyos tévedéseit belátó, de a közösség véleményét világosan felismerő ember maga-mentsége s néha egészen az őszinteség hangját üti meg, ugyanakkor azonban fenntartja, sőt kiélezi eddigi álláspontjának azokat a tételeit, melyek az egyháznak, mint Krisztus testének hitével ellenkeznek. Annak szolgája, aki keresztján szenvedett és halt meg, sohasem vallhatja oly hűdegen a robespierré-i, racionalista és cinikus világmegváltók tételét: nagy történelmi változásokkor szükséges sok embernek és sok ártatlannak a halála. Ez lehet a totális rendszerekben ideig-óráig hívó idealisták félelmetes balgasága, de nem egy keresztény ember hitből fakadó látása.

Peregrinus.

1) Ezen ismertetés és az idézetek a jelentés angol fordítása alapján készültek.

A presbyteri Egyházak Világszövetsége 1957. évről szóló jelentésében közli, hogy jelenleg 70 egyház csatlakozott hozzá.

A finn kormány 1958-ban négy ima-vasárnapot rendelt el. Ezeket a vasárnapokat az egész népet imádkozásra, bűnbánatra és dicsőítésre hívják fel. A felhívás megállapítja, hogy Isten Igéje az élet forrása mind az egyén, mind a nép számára.

Az elmúlt évben 23 nemzeti bibliatársulat együtt 3.200.000 teljes Bibliát, 3.200.000 Újszövetséget és 19.000.000 bibliai részt terjesztett.

Még többet is elhelyezhettek volna, ha lett volna rá eszközük. A világ lakossága évenként mintegy 25 millióval növekszik. Így a Bibliaszükséglet is évről évre nagyobb lesz.

Spanyolországban nem engedélyezik a polgári házasságot azok számára, akik a katolikus hitről tértek át.

Az 1956-ban kiadott rendelet ugyan biztosítja számukra ezt a jogot, a később kiadott „kiegészítő jegyzék” viszont a jogot gyakorlatilag újból megvonja. Kimondja ugyanis, hogy az egyik félnek protestáns vallásra történő áttérése még nem kellő bizonyíték arra, hogy megszűnt katolikus lenni.

Modern térelmélet 1)

— J. C. H. GERRETSSEN —

1873-ban jelent meg a nagy angol fizikus, J. C. Maxwell könyve: „A Treatise on Electricity and Magnetism”. („Elektromosság és mágnesség”). Kevés könyv befolyásolta olyan mélyrehatóan és maradandóan modern tudományunkat, mint a laikus számára teljesen érthetetlen képleteknek és levezetéseknek ez a gyűjteménye. A könyv alap gondolata, hogy valamennyi elektromos és mágneses jelenség leírható néhány mennyiségtani képlettel, hogy az elektromágneses tér egész szerkezete — azaz a tér, mint az elektromos és mágneses erők hordozója — levezethető néhány postulumból.

A Maxwell által leszűrt elvek alapján számíthatjuk ki ma a transzformátorok, elektromotorok és dinamók méreteit. Maxwell képletei nélkül nem volnának elektromos centrálék, villamos vonatok, rádiók, elektronikus készülékek.

Maxwell elve nemcsak arra volt alkalmas, hogy segítségével az elektromágneses térnek az ő korában ismert összes jelenséget leírhatók és megérthetők legyenek, hanem következtetni lehetett belőle akkoriban még teljesen ismeretlen jelenségekre is. Az elv megjósolta, hogy a tér egysúlyváltozásai — ma rádióhullámoknak nevezzük, — a fény sebességével terjednek, és ugyanúgy verődnek vissza és törnek meg, mint a fény. Ez arra a gondolatra vezette Maxwellt, hogy a fényt, mint különleges elektromágneses jelenséget fogja fel. A későbbi tapasztalatok ezt a kizárólag elméleti úton nyert következtetést tökéletesen bebizonyították. Az elmélet lelkes méltatása közben Boltzmann német fizikus Goethe Faustjának szavait ismételté meg: „War es ein Gott, der diese Zeichen schrieb?” („Vajh! Isten írta ezt a jelt?”)

1915-ben Albert Einstein állított fel egy elméletet, mely a nehézségi erőről sok szempontból ugyanazt mondotta, mint Maxwell elve az elektromágneses erőről. Noha a mennyiségtani leírás sokkal bonyolultabb, a két elmélet levezetésében mégis határozott hasonlatosság állapítható meg. Einstein elméletének jelentősége nem csekélyebb Maxwellénél. Nemcsak ismert jelenségek váltak általa leírhatóvá, új, teljesen váratlan lehetőségeket is nyújtott. A Merkúr-bolygó pályának addig megmagyarázhatatlan szabálytalanságai egyszerű magyarázatra találtak az új elmélet fényében. Másik következtetés fénysugaraknak tömeg hatására bekövetkező meghajlása volt, — ezt a hatást napkitörés alkalmával lehet megfigyelni, és a mérések valóban igazolták az elméletet. Ezzel bebizonyosodott, hogy a fénynek is van tömege. Einstein továbbá azt következtette, hogy egy fényforrás színe erős nehézségi térben jellegzetes változáson esik át. Így lehetővé vált bizonyos csillagok tömegének a kiszámítása, mely más módszerekkel nem sikerült.

Ez az elmélet lehetőséget nyújtott arra, hogy a világmindenség szerkezetére vonatkozó találgatások most már az egzakt kutatás területére jussanak át. A mindenség teljes tömegére és teljes energiájára vonatkozó kérdések megválaszolhatóvá váltak és elméleti megfontolások alapján következtetni lehetett a mindenség korára.

Mindebből kitűnik, milyen óriási jelentősége van Einstein elméletének. A tudósokat azonban még nem elégítette ki, mert nem tudott közvetlen kapcsolatot megállapítani a nehézségi térben és elektromágneses térben lejátszódó jelenségek között. A két terület elszigetelten állt egymás mellett. Einstein kezdettől fogva meg volt győződve arról, hogy fel lehet állítani egy olyan elméletet, mely az övét és Maxwellét mint különleges eseteket foglalja magában. „A gondolat, hogy a térnek két egymástól független szerkezete legyen, egy metrikus-nehézségi és egy elektromágneses, az elméleti tudományára elviseíthetetlen.... Minden tudomány

végso célja az, hogy a lehető legnagyobb számú kísérleti eredményt a lehető legkevesebb törvényre és axiómára vezesse vissza.”

A nehézkedési tér esetében sikerült ez. Einstein szerint ugyanis a térnek, — melyhez negyedik dimenzióként az időt is hozzá kell számítani, — meghatározott mértani szerkezete van, melyet a benne foglalt anyag határoz meg. Ez a szerkezet megnyilvánul a bolygók mozgásában, melyek nem a nap vonzóereje következtében mozognak, — mint Newton feltételezte, — hanem a tér természete által megszabott pályán haladnak. A nehézkedési jelenségek alapján véve a tér mértani szerkezetéről adnak felvilágosítást, Einstein elmélete mértani elmélet.

35 éven át kutatott Einstein a tér általánosabb mértani formulája után, mellyel mind a nehézségi erő, mind az elektromos és mágneses erők törvényei együttesen leírhatók lennének. E probléma megoldása mélyebb betekintést engedne a valóságba. Egy ilyen „összesített térelmélet”-ben megszűnne a különbség anyag és tér, elektromos és nehézségi erő között. Ezek a fogalmak mint egy általános mértani tér jelenségei kapnának értelmezést.

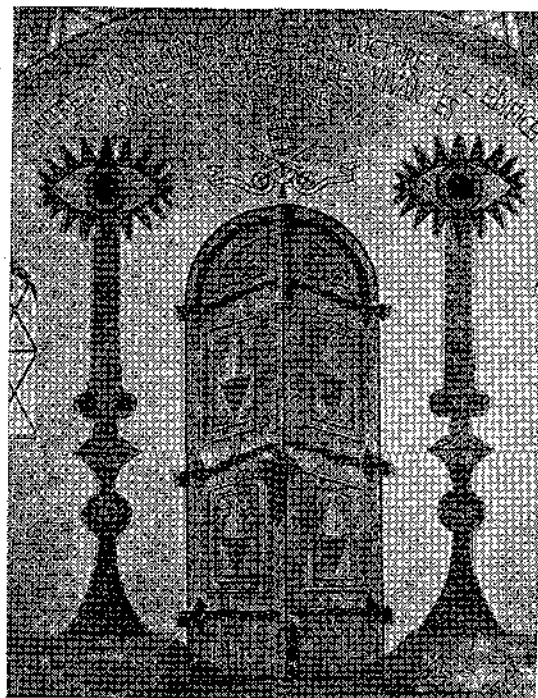
Einstein 1950-ben úgy gondolta, hogy megtalálta kérdéseire a feleletet. De nem adatott meg neki, hogy megállapításából a mennyiségtani következtetéseket levonhassa. Ezt a munkát egy Amerikában élő cseh matematikus, V. Flavaty fejezte be, aki „Einstein általános térelmélete” című, Groningenben a Noordhoff cégnél kiadott könyvében számolt be részletesen a kérdésről.

Ma még nehéz megállapítani, hogy ennek az elméletnek mennyiségtani kidolgozása mekkora hatással lesz a fizikára. De bármekkora lesz is a jelentősége, a nagy célt, a természeti törvények közös nevezőre hozatalát ezzel még nem értük el. Ugyanis a természettudomány egy igen nagy területe, mégpedig az atomfizika, teljesen kivülesik Einstein új elméletén. Az atommagot összetartó erők áthatolhatatlan misztériumot alkotnak; még mindig nem sikerült megtalálni az utat, mely az atomban és atommagban lejátszódó folyamatokat megszabó törvényszerűség egyértelmű leírásához vezetne. Már sok kísérleti tény is merünk, de nem látjuk az összefüggést.

Az atommag megnyitásával tökéletesen új világ tárult elénk. Elképzelhetetlenül nagy erők titokzatos játékának, keletkezés és pusztulás különös ismétlődésének lettünk tanuivá. Egyedülállóan nagy jelentősége volna annak, ha sikerülne a magfizikát az általános térelméletbe beilleszteni. Ezzel ugyanis bebizonyosodna, messze túl a megfigyelhető jelenségek világán, a létezés és keletkezés egysége.

Az utóbbi években sok kísérlet történt ennek az általános elméletnek a felállítására. Számos tudós dolgozik ennek a rendkívül nehéz problémának a megfejtésén. Némely sajtóközlemény szerint a német Nobel-díjas tudós, Werner Heisenbergnek sikerült volna a döntő lépést megtennie. *) Hogy valóban sikerült-e ez, azt csak a jövő fogja megmutatni. Elméletének csak akkor van lényeges jelentősége, ha segítségével új jelenségeket lehet megjósolni, melyek azután kísérletileg be is bizonyíthatók.

Ha valóban igaz, hogy birtokába jutottunk egy elméletnek, melynek segítségével egyetemes következtetéseket lehet levonni a nehézkedési-térben, az elektromágneses-térben és a mezon-térben — azaz az atommagot összetartó erők terében — uralkodó törvényszerűségekre nézve, vajon nyitjára jutottunk a természet összes titkainak? Szerencsére nem, — hiszen ebben az esetben a természet kutatása nem volna már más, mint a technika tökéletesítése. Magától értetődik, hogy ezzel az új ismerettel tudásunk hatalmas mértékben gazdagodnék, de a jelenségek részleteiről éppen olyan keveset fogunk tudni, mint most. Az

Délfrancia halásztemplom

Öt hónapot töltött Jean Cocteau, a Francia Akadémia tagja, amerikai, oxfordi egyetemek díszdoktora a délfranciaországi Villefranchban, hogy megvalósítsa ifjúkori álmát: renoválni és kifesteni a falu 14. századbeli románstílusú halászkápolnáját. Cocteau mindenkéltől költő, kitűnő költő, s művét nem lehet természetesen a modern festészetben használatos mércékkel lemérni. A kápolna freskói és szobrai általában realista szemlélettel készültek el, amelyek a provánszi halászok gondolatvilágának és a Cocteau-i nyugtalanság és fantázia sajátos találkozási pontját mutatják be. Az alábbi verset Cocteau — aki most a mentoni városába házasságkötő természet festi ki — az 1957-es munkálatok alatt írta:

A villefranchei kápolna

*A feszület a fal s egy kis huzat
közé szorult, hasonmását lefestve
árnyék halványodik, kereszt a testre,
lebegő sas szákmányára tapad.*

*Hajdani boltívek közt megrekedt,
az álmok deszungelebe halt kiáltást
mondok most nektek el, mosolyba és más
ruhába felöltözött könnyeket.*

*Mi ez, kérdelem tőletek, mi ez a
két léc, milliárdnyiszor összetakolt
tutaj, teteje, alja elvarázsolt,
egybenőtt fák, szedítő masina,
tiz egybekulcsolt ujjperc, ami
nevet jelent, hajnalban néha-néha
vallok neki, mert érteni kell még a
„hiszem”-et is „nem”-mel kimondani.*

Fordította: Csernus Akos.

általános természeti törvények azt mutatják meg nekünk, hogyan nem játszódnak le a folyamatok — hogy hogyan játszódnak le, azt a természet igen gondosan rejtegeti előlünk. Kérdéseinkre rendszerint következetes „nem”-mel felel. Talán egyszer megéjjük egyikét azoknak a ritka pillanatoknak, midőn sürgető és egyre hangosabban kiáltott kérdéseinkre mégis csak „igen”-t mond.

*) E cikk a „De Tijd” c. holland lapban jelent meg először; szerzője a groningeri egyetem tanára.

*) E cikk megírása óta Heisenberg részletesen nyilatkozott erről a kérdéstről, többek között április 25-én a berlini Max Planck-ünnepségeken.

Belgium keresztyénsége

(folytatás a 2. oldalról)

A római katolikus szervezetek az élet minden területén hangadók. Már említettük a Katolikus Néppártot (C.V.P.), amely legnagyobb aktivitását a jelenlegi szocialista-liberális koalíciós kormány iskolapolitikája ellen fejt ki. A kormány ugyanis nem hajlandó a szabad római katolikus oktatást anyagilag támogatni s így évek óta heves harc dühög az iskolapolitika terén.

A szociális kérdésekről szóló pápai enciklikák hatására a Szentszéktől függő belgiumi egyház nagy szociális tevékenységbe kezdett; saját szakszervezettel, szövetségekkel, pártaszövetséggel, segélyegyletekkel, stb. rendelkezik. Az ifjúsági mozgalom terén is működnek a római katolikus szervezetek.

A római katolikus szellemi élet fellegvára a lövény (Louvain) római katolikus egyetem, amely részleges állami támogatásban részesül. Szemben áll vele Brüsszelben liberális szellemű Szabad Egyetem (Gentben és Liègeben pedig állami egyetemek működnek). A szellemi élet terén az egyház különböző jó szakerőkre

Könyvszemle (folytatás az 3. oldalról)

Nem is ismerjük jól Pasternakot, ritkán, több-éves időközökkel jelenik meg négy-öt verse egy-egy folyóiratban. Régebbi munkáiból néhány évvel ezelőtt angolnyelvű válogatás került az orszul nem olvasó közönség elé, most pedig rövid egymásutánban két prózája jelent meg nyugati nyelveken: egy hosszabb regénye olaszul, mely eredetiben nem jelenhetett meg és melyet egyik legközelebbi számunkban szeretnénk bővebben ismertetni, és ez az „Elbeszélés” franciául. A regény kiadása bátor tett volt Pasternak részéről; kommunista pártok és diplomáciák felháborodása és tiltakozása követte, — a „Récit” kiadásának történetét nem ismerjük.

Lehetetlen ismertetni ezt a rendkívül különös és éppen rejtélyes különlegessége révén rendkívül elbeszélést, de még a meglehetősen gyatra fordításon keresztül is érzi az olvasó, hogy nagy íróval van dolga.

A cselekmény alapjában véve banális, sőt majdnem nevetséges: Serge, a főszereplő, egy hosszú utazás fáradalmait akarja kipihenni, ágyra dől és álmában átéli újra múltjának egy töredékét: mint fiatal értelmiségi házitartó volt egy gazdag családnál és közben homályosan, itt-ott szenvedélyesen szerelmes a dán komornába.

Pasternaknál azonban nem a cselekmény fontos, a történet aktív része, hanem az események és az azokat körülvevő színezet, hangulat. Minden átszellemlül, minden életre kel, ijesztő kísérteties módon; nem mintha Pasternak rémregényt akart volna írni, de az alapszín fenyegetően sötét. A természetet áthatja az emberi érzelem, a várost az ég, a házakat a szél, az embert a gondolat. A szerelmes pár menekül a sötétség elől és „mikor hátránéz, mintha az üldöző éjszaka sebességét akarná felmérni”. Másutt piszkos városnegyedekről, vigasztalan szobáról van szó: „Az ablakok az utcáról néztek a szobába és nem a szobából az utcára.”

Szovjet ellenfelei hermétizmussal vádolják Pasternakot. Stílusa valóban nem könnyű, elbeszélése nem lesz egyhamar „best-seller”. Intellektuális írásmód, sok benne az utalás, a rejtély, a ki nem mondott szó. Kicsit emlékeztet Thomas Mannra, de elsősorban a nagy orosz írókra, Dosztojevszkijre. Ezért szükséges leszögeznünk, hogy bár bámoljuk és becsüljük Pasternakot, a bátor és önálló nagy író, benne is érezzük a „szláv lélek” rombolását, sok katasztrófa forrását; európai kultúrában gyökerező humanizmusát állandóan fenyegeti, sőt néha teljesen el is borítja ez a különös homály és szenvedély. Ezért veszélyes és megtévesztő keresztyéni, vallásos érzülete is, akárcsak Dosztojevszkijé. K. V. A.

támaszkodhatik, ezenfelül a papság — a szerzetesrendeket is beleértve — szintén fejt ki tudományos és kulturális munkát. Itt utalhatunk a főleg Flandriában fennálló római katolikus szellemű irodalomra.

Nem tagadható, hogy a belga nép ma egy katolikus és egy antiklerikális tömbre oszlik. Ez a megosztás a nemzeti erők megbénításához vezethet. A dialógushoz és az együttműködéshez hiányzik a benső készség, a szükséges nyíltság. A szocialisták és liberálisok egyrészt az Egyházat majdnem kizárólag csak politikai hatalomnak tekintik, másrészt a római katolikusokat keresztyénekhez semmiképpen sem illő félelem tölti el világnézeti és politikai ellenfeleikkel szemben, amely bénítja az Evangélium fermentáló hatását. Pedig itt, ahol a kétnyelvűség révén a nép már amúgy is megosztott, a nemzeti egység fenntartására kellene a legnagyobb gondot fordítani. Ezenfelül a háború vége után megindult konjunktúra is veszélyeket rejt magában a szellemi élet számára, mivel Belgiumban sokakat arra készítet, hogy kizárólag anyagiakban keressék boldogulásukat.

Kapellen, Belgium.

Keletnémetországban a kommunisták a gyermeknevelést már a hatodik életévtől kezdve marxista-leninista irányba terelik. A párt hivatalos oktatási szerve a Thälmann Mozgalom azt tervezi, hogy az összes gyermekeket 6-tól 10 éves korig beszervezik a pionirmozgalomba.

Az osztrák képviselőházban Dr. H. Geissler néppárti protestáns képviselő nemrég azt követelte, hogy a református egyházat elvileg függetlenítsék az államtól és adják meg a protestáns egyháznak azt a jogot, hogy külföldi társegyházaival együttműködhessenek. A katolikus egyház hasonló jogát a konkordátum biztosítja.

Dr. Martin Niemöller, a német evangélikus egyház egyik vezéralakja, március végén néhány napra ismét ellátogatott Magyarországra. Látogatásának céljáról a sajtónak a következő nyilatkozatot adta: „Nem azért jöttem Magyarországra, hogy valami különös hozzak vagy mondjak, hanem azért, hogy szolidaritásomat és együttérzésemet fejezzem ki a magyarországi keresztyénekkel. Az, amit majd itt magam hallok és látok, hozzájárul ahhoz, hogy tisztább képet alkossak magamnak a magyarországi egyházakról, mint ahogyan azt kívülről teszik.”

A születések korlátozása a Szovjetunióban. A Szovjetunióban 1955-ben újból kiterjesztették a törvényileg engedélyezett magzatelhajtás lehetőségeit. Egyben azonban figyelmeztetnek annak veszélyeire és inkább a fogamzás megelőzésére hívják fel a figyelmet, hogy ezzel is csökkentsek a nem kívánatos abortuszok számát. A moszkvai kormány ilyen célból a fogamzást gátló szerek népszerűsítésére irányuló felvilágosító munkát is hatáson eszköznek véli.

Dr. Abraham Stone amerikai tudós orszorosági felolvasóútrjáról hazatérve elmondja, hogy a Szovjetunióban a születések korlátozására nagy propagandakampány indult meg. Felvilágosító központokat állítanak fel fiatal házasság számára, a fogamzást gátló szerek gyártását pedig fokozzák.

A magyar kormány újabban szintén mozgalmat indított a titkos magzatelhajtások csökkentésére. Az Egészségügyi Minisztérium 30.000 füzetet bocsátott ki, amelyek a születések korlátozásával kapcsolatos felvilágosítókat tartalmaznak.

A Lutheránus Világszövetség legközelebbi kongresszusát 1962-ben Finnországban tartja meg.

A „Komszomolszkaja Pravda” szerint Krisztus csak mítosz. Krisztussal a keresztyénség csak egy régi tant elevenített fel, amely a Holt Tengernél talált kéziratok tanúsága szerint már sokkal régebben létezett.

Az ökumenikus mozgalom és a misszió.

A C.I.M. Ghanában megtartott 4-ik kongresszusán nagy szótöbbséggel elvben kimondták a Missziók Nemzetközi Tanácsának (C.I.M.) leendő beolvasztását az Egyházak Világtanácsába. Az Egyházak Világtanácsa legközelebb Ceylonban tartandó közgyűlését 1960 végére halasztották, hogy időt nyerjenek az egyesülés feltételeinek kidolgozására.

A terv szerint megalakítják a Missziós és Evangelizációs Bizottságot, amely évente egyszer ülné össze, a Világtanács többi osztályához hasonlóan pedig a Missziós és Evangelizációs Oszályt. Az Oszály vezetője intézné a jövőben azokat a feladatokat, amelyek eddig a Missziók Tanácsára hárultak. Egyben társfőtítkára lenne a Világtanácsnak.

Egyesek az egyesülést eddig azért ellenezték, mert attól tartottak, hogy csökkenthetné a missziós buzgalmat és növelhetné a bürokráciát. A tervet a Világtanácsban helyetfoglaló ortodox egyházak sem helyeslik, mert szerintük ezáltal kénytelenek lennének a prozelita tevékenységben résztvenni, amelyet elleneznek. Viszont ragaszkodnak ahhoz, hogy a missziók az egyházakkal maradjanak szoros kapcsolatban és ne kebeleztesse be a Világtanácsba.

JOJJETEK

Keresztyén havi lap.

Szellemi fórum.

Kiadja

az Admiraal de Ruyter Fonds

Szerkesztőbizottság:

Kibédi Varga Aron, Tóth Miklós, Tüski István, Végh József.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Postbus 7115, Amsterdam-Z. 2., Hollandia.

Minden cikkert szerzője felel.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem adunk vissza.

Évi előfizetési díj: Anglia: 4,— sh., Argentína: 20 peso, Ausztrália: 10,— sh., Ausztria: 15,— Sch., Belgium és Luxemburg: 25,— fr., Franciaország: 200,— fr., Hollandia: 2,— gld., Németország: 2,— DM., Svájc: 2,50 fr., Svédország: 3,— Kr.

Félévi előfizetési díj a fenti összegek fele.

Megrendelhető:

ANGLIA:

Mező Lajos, 134, George St., London S.W.1

ARGENTINA:

C. A. Besenyi, Obligado 1155, Adrogué F.C.N.G.R., Prov. Buenos Aires

AUSZTRÁLIA

Domahády András, 142, Townsend Rd., Subiaco, W. A.

AUSZTRIA:

Bányai Zoltán, Wien, Hauptpostamt, Poste restante

BELGIUM

Galgóczy Károly, 7, rue Standonck, Louvain

FRANCIAORSZÁG:

Vánkay István, Cité Universitaire, Maison du Japon, Paris XIVe

és

Société Balaton, 12, Rue de la Grange-Batelière, Paris IXe

HOLLANDIA:

Postbus 7115, Amsterdam-Z. 2. Postai csekk számla száma: 316430, Admiraal de Ruyter Fonds, Utrecht.

NÉMETORSZÁG:

Ismaningenstr. 68/0, München 27.

SVÁJC:

Redgasse 38, Basel.

Más országokból szíveskedjenek olvasóink közvetlenül a kiadóhivatalhoz fordulni.